

PHILIP ROTH:

Összeesküvés Amerika ellen

Az Egyesült Államok alapításától fogva demokratikus berendezkedésű ország, s bár kétségkívül lehet vitatkozni azon, hol húzódnak e demokrácia korlátai, s elegendő teret biztosítanak-e az egyén önrendelkezésének, az az egy vitathatatlan, hogy polgárai mindeddig nem kényszerültek diktatúrában élni. Az Amerika politikai és morális jövőjéért aggódó írók azonban időnként el-eljátszanak a gondolattal: milyen lenne vagy lett volna, ha hazájuk is a

totalitarizmus útjára lép? E sajátos „műfaj” talán legismertebb példája Sinclair Lewis *It Can't Happen Here* című regénye, amely a harmincas évek derekán Amerika fasizálódásának lehetőségével vetett számot. Ugyanezt a szálát veszi fel és szövi újra (mint-

egy hét évtized távlatából) Philip Roth családregegybe oltott történelmi fikciója, az *Összeesküvés Amerika ellen* is.

Az 1940-es elnökválasztást a repülés úttörőjeként ismert Charles Lindbergh nyeri a New Deal atyjával, F. D. Roosevelttel szemben. A „Roosevelt = háború” képlettel kampányoló Lindbergh izolacionista politikáját elsősorban nem az

európai nemzetek újabb vérontásától való távolmaradás motiválja, hanem sokkal inkább (történelmileg is dokumentálható) antiszemitizmusa és a Harmadik Birodalom iránti szimpátiája. Amerika zsidó közösségei potenciális fenyegetésként élnek meg az új elnök beiktatását, Lindbergh azonban olyan támogatókat tudhat maga mellett, mint az országos tekintélynek örvendő Bengelsdorf rabbi. Kormányzásának első, sikeres hónapjai után egyre többen vélik úgy, hogy a Lindbergh-éra semmiféle veszélyt nem jelent az amerikai értékekre nézve. Egyes zsidó családok azonban kitartanak amellett, hogy valami jóvátehetetlenül megváltozott, és Amerika már nem olyan, mint régen...

Philip Roth regénye azért bizonyul igazán érdekesnek, mert nem él túlzottan direkt eszközökkel: nem a nyílt zsarnokságot ábrázolja, mint a közismert ellenutópiák, hanem a zsarnoksághoz vezető út kisebb állomásait. Ezen állomások a newarki Roth család, pontosabban a hétéves Philip szemszögéből tárulnak eléink (sajátos írói fogás az önéletrajzi elemek beleszövése a nyilvánvalóan fiktív történetbe). „Félelem ül ezeken az emlékeken, folyamatos félelem” – e szavakkal kezdi elbeszélését a könyv ifjú narrátora, s valóban az üldözöttség tudata

válík meghatározóvá a regényben: az apa már-már paranoiával határos gyanakvása, az anya jóval gyakorlatiasabb aggodalma szeretteiért, valamint a kis Philip – kezdetben körvonalazatlan – szorongása, amit a felnőttek világa vált ki belőle. Roth (a szerző) pedig végig különös játékot űz az olvasóval: szinte az utolsó lapokig nem tudjuk eldönteni, a rettegésben élő családtagok nézőpontját fogadjuk-e el, vagy az idősebb Roth fiút, Sandyt, aki környezete legnagyobb megdöbbenésére nem hajlandó „amerikai Hitlernek” tekinteni Lindberghet, sőt egyenesen a hívévé szegődik. S hogy a döntés még nehezebb legyen, Roth a történet végére is tartogat egy utolsó, az értelmezést befolyásoló-nehezítő csavart.

Az *Összeesküvés Amerika ellen* könnyen csalódást okozhat azoknak, akik afféle amerikai *Sorstalanság*-ot várnak Rothtól, vagy konkrét aktuálpolitikai áthallások után kutatnak a szövegben. A könyv „csupán” azt teszi átélhetővé, milyen törekény dolog a demokrácia, s mégis milyen nehéz felismerni a népfeliség álarca mögött egyeduralomra törő akaratot. A regénybeli Roth család pedig nemcsak az üldöztetés tapasztalatának hordozója-továbbörökítője (bár a mű ezt az érzékeny témát is megpendíti); sorsuk, különösen az apáé, a mindenkorai Cassandrák sorsa is egyben. S ha mégis ragaszkodunk az áthallásokhoz: a könyv mindemellett némi nosztalgától sem mentes fő-

hajtás Rooseveltnél, valamint a korabeli közélet néhány, Roth számára példaértékű személyisége előtt.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Sónvágó Katalin,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006,
502 oldal, 3000 Ft)

JOHN UPDIKE:

Ugyanaz az ajtó

Updike-et elsősorban regényíróként tisztelik szerte a világon, s mint minden regényíró, természetesen ő is novellákkal kezdte. Az *Ugyanaz az ajtó* ezeket a korai novellákat gyűjti egybe egy válogatás keretében. Az ilyesfajta írások sok szempontból érdekesek. Egyrészt tekinthetők a későbbi nagy művek előfutárainak, afféle tapogatózásoknak, még inkább a karakterek és a tematika felvázolásának. Másrészt viszont jobban tesszük, ha önmagukban tekintjük ezeket a darabokat, és nem a későbbi Updike-regényirodalomhoz hasonlítjuk őket, hanem az igen eredeti 19–20. századi angolszász novellisztika fényében vizsgáljuk.

Updike hangütése ezekben az írásokban könnyen azonosítható módon illeszkedik a negyvenes–ötvenes évek Amerikájának irodalmába: hasonlóságot mutat Hemingway, Capote rövid történeteivel,